

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

РАЙНІН Ігор Львович - голова Харківської обласної державної адміністрації,
кандидат наук з державного управління

В статті розглядаються адміністративно-правові фактори, впливаючі на розвиток малого і середнього бізнесу, аналізуються причини і умови, що сдерживають діяльність малих і середніх підприємств, характеризується діяльність підприємств підтримки малого і середнього бізнесу в Харківській області.

Ключові слова: малий і середній бізнес, оподаткування, підприємництво, сприяння, розвиток, законодавство.

Актуальність проблеми

Кількість нормативно-правових актів, які в тій чи іншій мірі регулюють діяльність малого і середнього бізнесу за останні роки значно збільшилась, але їх узгодженість, повнота охоплення всіх неврегульованих питань, а головне захисту свободи підприємців залишаються вкрай незадовільною. Досить часто окремі норми сформульовані нечітко, що викликає можливість їх різного трактування і тягне за собою необхідність прийняття додаткових підзаконних актів та відповідних роз'яснень. Малий і середній бізнес в Україні зазнають у своєму розвитку перешкод не тільки в силу недосконалого законодавства, а й внаслідок надлишкового адміністрування, зайвого контролю і бюрократизму.

Викладення основного матеріалу

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва»[1] суб'єктами малого підприємництва є фізичні особи, зареєстровані в установленому поряд-

ку як суб'єкти підприємницької діяльності та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми і форми власності, а середня облікова кількість працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб і обсягом річного валового доходу не перевищує 500 тис. євро, або 70 млн. грн. Статистичне визначення середнього бізнесу (як підприємств із чисельністю зайнятих від 51 до 250 осіб) з'явилося в 2008 році і відповідає фактичному становищу цього виду підприємництва[2] та співпадає з аналогічним визначенням в інших країнах.

«Середній бізнес» вживається як бізнес-термін, яким позначають бізнес, за обсягами середній між малим і великим бізнесом. Середній бізнес дуже часто згадується засобами масової інформації у парній конфігурації разом саме з малим бізнесом, що підкреслює їх схожість за певними характеристиками[3].

Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні стримується низкою факторів адміністративного, фінансового, податкового та економічного характеру.

Високі ставки оподаткування, велика кількість податків та обов'язкових платежів, проблеми із збутом продукції, часті зміни у формах звітності та складність їх підготовки, значна кількість ліцензованих видів діяльності, недосконалість законодавства, регламентуючого підприємницьку діяльність, втручання контролюючих органів, упереджені і необ'єктивні перевірки, складні процедури отримання кредитів для малого

підприємництва та корупція не тільки обмежують діяльність малого і середнього бізнесу, а й ведуть до банкрутства значної кількості суб'єктів підприємницької діяльності.

Автор даного дослідження ще у 2004 році зазначав, що основні проблеми розвитку малого і середнього бізнесу в Україні полягають в адміністративно-регуляторних бар'єрах, у податкових і фінансових факторах, у недоліках розвитку інституційного середовища[4]. З того часу мало що змінилося, попри те, що було прийнято низку законодавчих та підзаконних актів. Як і раніше, функціонують десятки органів державної влади та громадських організацій, які наділені правом перевірки суб'єктів підприємницької діяльності і застосовувати до них санкції чи вчиняти інший адміністративний тиск. Такими є органи Державної фіскальної служби, органи Національної поліції України, органи Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державний пенсійний фонд, Державна служба зайнятості, органи Служби безпеки України, Державна інспекція з питань захисту споживачів, Державний фонд соціального страхування, органи Міністерства фінансів України та низка інших. Необхідно врахувати, що на об'єкти малого і середнього бізнесу приходять ще особи, перевіряючи газові лічильники, електроприлади, екологи, епідеміологи, представники комунальних служб, представники громадських організацій. Присутність у сфері бізнесу і підприємництва такої кількості контролюючих органів обумовлює значний регуляторний тиск на малі і середні бізнес структури і створює адміністративні перепони в сфері підприємництва, викликаючи необхідність давати пояснення, пред'являти різного роду документи, отримувати дозволи і погодження, відволікатись на час перевірок та нести збитки від простоїв та зниження випуску продукції, що є неминучим при ревізіях, інвентаризаціях та інших заходах контролю. Законодавство України з питань підприємництва залишається складним і протирічним, а головне нестабільним. Податковий кодекс України,[5] введений у дію в 2011 році, за минулий час змінювався і доповнювався відповідними законами в 2011 році – 12 разів, в 2010 році – 10 разів, в 2012 році – 28 разів, в 2013 році – 17, в 2014 році –

29, в 2015 році – 27 разів, а загалом в кодексі зазнали змін і доповнень 248 статей.

Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права і обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. Нині у Верховній Раді України прийнято чергову низку змін і доповнень до податкового законодавства України, які викликають неоднозначне ставлення з боку малого і середнього бізнесу.

Проблемним питанням для малого і середнього бізнесу України є складність і обширність державної статистики, бухгалтерської і податкової звітності. Підприємці сфери малого бізнесу часто не володіють достатніми фінансовими ресурсами для того, щоб найняти висококваліфікований фінансово-економічний персонал, що призводить до значної кількості порушень встановленого порядку обліку і звітності. Наслідком таких порушень є застосування штрафних санкцій, або припинення діяльності суб'єкта малого і середнього підприємництва, або перехід малого і середнього бізнесу в сферу тіньової економіки.

Із введенням у дію спрощеної системи обліку і звітності ситуація дещо покращилась, але не для всіх підприємців малого і середнього бізнесу перехід на спрощену систему виявився вигідним. Неузгодженість законодавства в сфері спрощеного оподаткування, зокрема, стосовно податку на додану вартість штучно посилює розрив між малим, середнім і великим бізнесом[6]. Нині знову розглядаються пропозиції про ліквідацію спрощеної системи оподаткування, що створює неоправдану напругу в середовищі малого бізнесу.

Попри те, що в окремих регіонах визначились певні позитивні зміни в розвитку малого підприємства, в тому числі і в Харківській області, в цілому по країні ні стан, ні рівень його розвитку не можна назвати задовільним. Україна ще поступається перед розвинутими країнами по долі малого і середнього підприємства у валовому виробни-

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються адміністративно-правові фактори, які впливають на розвиток малого і середнього бізнесу, аналізуються причини і умови, які стримують діяльність малих і середніх підприємств, характеризуються заходи підтримки малого і середнього бізнесу в Харківській області.

цтві продукції. Доля населення, зайнятого в малому і середньому бізнесі в Україні складає 10% порівняно з США, де вона становить 54% населення від загальної чисельності зайнятих на виробництві, в Італії – 75%, у Японії – 78%, у країнах Європейського Союзу – 63%.

Однією з причин, які гальмують розвиток малого і середнього бізнесу, є відсутність реального фінансування державних програм розвитку підприємництва і проектів, які пов'язані з комплексним розвитком підприємництва.

Харківською обласною державною адміністрацією вживаються заходи з підтримки малого і середнього бізнесу. У Центрі малого бізнесу «Харківські ініціативи» проводяться консультації з розробки і експертизи інноваційних бізнес – планів, бізнес – тренінги для керівників малого і середнього бізнесу і їх працівників, семінари з актуальних питань підприємницької діяльності, дослідження інноваційної привабливості підприємств, надається сприяння в отриманні інвестицій і кредитів, створення спільних підприємств, надання офісних приміщень на пільгових умовах (на конкурсній основі), всебічна підтримка підприємствам, працюючим у сфері технологічного бізнесу, дослідження їх діяльності, надання допомоги в реалізації проектів і підвищення ефективності їх роботи, розробка бізнес – планів і інвестиційних проектів.

14 липня 2015 року Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) презентував програми підтримки малого і середнього бізнесу Харківської області. На презентації були оголошені умови отримання грантів і консалтингових послуг від ЄБРР, дані роз'яснення щодо взаємодії з дирекцією ЄБРР в Україні. Харківська область займає лідируючі позиції в розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. В області більше 20 тис. малих

і середніх підприємств, для яких необхідно створити сприятливі умови успішного розвитку. У листопаді 2015 року підприємцями створена Коаліція малого і середнього бізнесу в Харківській області для спеціального формування узгодженого підприємницьким співтовариством переліку проблем, з якими стикається бізнес регіону та розробки заходів з їх розв'язання. Асоціація має займатись аналізом показників результативності сфери підприємництва, встановлення постійного ефективного діалогу з органами місцевої влади, здійснення постійного моніторингу і оцінки реалізації політики та розробки заходів по її удосконаленню.

Необхідно створити державну систему підтримки розвитку малого і середнього підприємництва, зокрема, пільгового оподаткування, а також мікрокредитування. В усьому світі для суб'єктів малого підприємництва застосовується спрощена система оподаткування і пільгова система кредитування, які є особливою формою його підтримки і стимулювання.

Удосконалення законодавства про підприємницьку діяльність має здійснюватись в напрямку розширення фізичних осіб отримати можливості для зайняття малим бізнесом і усуненні адміністративних перешкод у його функціонуванні.

Література

1. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uzakon.ru/zakon-o-gazvitii-predprinimatelstva.html>
2. Малий і середній бізнес. Науковий журнал. К.2008 №3 ст.14.
3. Середній бізнес. [Електронний ресурс] – Режим доступу: uk.m.wikipedia.org/wiki/середній_бізнес.
4. Райнин И.Л. Современные проблемы развития малого и среднего бизнеса в Украине. Бизнесинформ. Научный информационный журнал. Харьков 2004 № 5-6 (299-300) ст. 12-15.
5. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2011 № 13-14 ст. 112.
6. Економіка України: здобутки та втрати. Збірник наукових статей. 2009. К. Сателіта. с. 88.